

Обоснована авторская концепция полицентрической интеграции содержания общего художественного образования, которая стала научным фундаментом для конструирования интегрированного курса «Искусство» и линейки учебников для учащихся 1–11 классов, в которых реализована данная концепция. Представлена классификация видов интеграции, интеграционные механизмы и формы синтеза искусств.

Определены ведущие интеграторы содержания курса «Искусство» в начальной, основной и старшей профильной школе, которые обусловили его дидактическую структуру и тематическую композицию. Освещены некоторые особенности реализации разработанных концептуальных идей в начальных классах в соответствии со стратегиями Новой украинской школы.

Ключевые слова: общее художественное образование, концепция полицентрической интеграции, содержание и структура интегрированного курса «Искусство», учебники, интеграторы.

L. M. Masol, PhD in Pedagogy, Scientific Advisor and Expert of the UNESCO Arts Education Project in Ukraine, Kyiv, Ukraine, lmasol@ukr.net
Integration? Integration. Integration... Integration! (Polycentric Integration of the Content of General Art Education)

This article unveils the essence of integration in the theory of pedagogy and highlights its philosophical, cultural and psychological foundations. Cultural and aesthetic universals and the polymodal essence of the human psyche are claimed to be imperative for integrated pedagogical processes. Attention is also paid to the role of imaginative associations, synaesthesia, emotional intelligence and syncretism of children's thinking and of their artistic creativity.

The author's conception of polycentric integration of the content of general art education is corroborated. This conception has become the scholarly basis not only for designing the content and structure of the integrated course «Art» at Ukrainian primary and secondary schools, but also for a series of textbooks for pupils from the first to the eleventh school year. In addition, the article provides a classification of the kinds of integration, integration mechanisms and forms of the synthesis of arts.

Moreover, the leading integrators of the content of the course «Art» are outlined in the context of primary, basic and high vocational education. These integrators predetermine the didactic structure and thematic composition of the course in question. Finally, some features of the application of the author's conceptual ideas at primary school are examined in light of the strategies and requirements of the New Ukrainian School.

Integration of the content of general art education (external and internal, conceptual and ideological, general or partial) promotes development of appropriate integrative art and pedagogical technologies considering the age-related characteristics of students and requirements of the New Ukrainian School. Therefore, the technological aspects of the author's concept of poly-centric integument will be in future issues of the journal «Art and Education».

Key words: general art education, the concept of polycentric integration, the content and structure of the integrated course «Art», textbooks, integrators.

Стаття надійшла до редакції 29.01.2020 р.

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-8885-2020-1-27-31>, 34

УДК [37.091.33:78]:373.2(Далькроз)

Завалко Катерина Володимирівна,

доктор педагогічних наук, професор НПУ ім. М. П. Драгоманова, Київ, Україна, katrinzviolin@gmail.com

ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДИКИ ДАЛЬКРОЗА В НАВЧАННЯ ДІТЕЙ МУЗИКИ

Розглядаються основні положення методики музичного виховання і навчання Е. Жака-Далькроза – евритмії – та аналізується досвід її впровадження автором статті в Україні. Детально висвітлюються завдання, які вирішує дана методика, її принципи та основні положення. Простежуються вікові особливості дошкільників у опануванні основних навичок і музичних понять у методиці Далькроза. Розуміння основних принципів цієї методики дозволяє будь-який урок навчання гри на музичному інструменті та урок музики в школі доповнити вправами, що ефективно розвивають музичні здібності вихованців.

Ключові слова: евритмія, Е. Жак-Далькроз, розвиток чуття ритму, музичні здібності, дошкільники.

Ключовою реформою Міністерства освіти України є створення Нової української школи та зміна підходів до навчання, а також змісту освіти. Так, замість запам'ятовування фактів та понять учні мають набувати компетентностей, формувати ядро знань, на яке будуть накладатись уміння користуватися цими знаннями. Відповідні зміни очікуються і в мистецьких школах як особливій ланці вітчизняної системи мистецької освіти, в яких передбачається розвиток у дітей спеціальних здібностей, набуття естетичного досвіду й ціннісних орієнтацій у процесі активної мистецької діяльності.

Для досягнення поставлених цілей необхідно оновити методичне забезпечення вчителя музики й педагогів мистецьких шкіл. З цією метою на основі вивчення успішного досвіду європейських країн варто впроваджувати провідні інноваційні методики. Однією

з найрозповсюджених у країнах Європи та Америки є методика музичного виховання Е. Жака-Далькроза [4; 6; 11; 13].

Серед авторів, які досліджували систему Далькроза в музичному навчанні дошкільників і учнів, необхідно відміти: Marie-Laure Bachmann [4], яка розкриває особливості навчання евритмії з дітьми різного віку; Eva Nivbrant Wedin [8] розглядає специфіку впровадження даної методики не лише з метою розвитку музичних здібностей дітей, а й навчання гри на музичному інструменті; проблемам музичного розвитку дошкільників через евритмію присвячена робота Vanderspar E. [12]; J.Schnebly-Black та Stephen F.Moore [9, 10] досліджують можливості даної методики в індивідуальному навчанні.

Сьогодні зазначена методика на слуху у вчителів, однак її грамотне впровадження і використання в музично-педагогічній практиці широким загалом

педагогів проблематичне, адже в нашій країні відсутні сертифіковані фахівці з методики Далькроза, які б могли підвищувати кваліфікацію вчителів.

Автор статті ґрунтовно вивчала дану методику за кордоном (Dalcroze Summer School, Кентербері, 2013) та представляла результати власної роботи з дошкільниками на міжнародних конференціях (The First International Conference of Dalcroze Studies Ковентри, 2013 [15]); The Third International Conference of Dalcroze Studies Квебек, 2017 [14]); 36th Jaques-Dalcroze international Congress, Женева, 2019). Також у рамках міжнародного табору для скрипалів автор співпрацювала з Monica Wilkinson, Далькроз-педагогом із Единбурга (Шотландія), яка вже двічі відвідувала Україну (2018, 2019) та навчала і юних музикантів, і педагогів. Така співпраця дозволила автору на практиці засвоювати основні положення методики Далькроза.

Відтак отримані знання та набутий досвід стали підґрунтям для написання статті. Враховуючи протиріччя між наявним методичним забезпеченням учителя музики та потребою в реформуванні змісту мистецької освіти відповідно до вимог Нової української школи **метою статті** є аналіз методики музичного виховання Е. Жака-Далькроза та пошук шляхів її впровадження у вітчизняну мистецьку освіту.

Еміль Жак-Далькроз (1865–1950) – швейцарський композитор, диригент та педагог, професор Женевської консерваторії, де викладав сольфеджіо та гармонію. Створив власну систему музичного виховання – евритмія, що полягає в навчанні дітей музиці та вихованні музичальності через розвиток музичного сприймання та чуття ритму [1].

Так, повернення процесу музичного виховання до емоційності та розвитку справжньої музичальності можливі, на думку Жака-Далькроза [7], лише за рахунок естетичного осягнення музики та її засобів виразності. Він вважав, що найважливіше в музичному навчанні – попереднє і супутнє осягнення музики, що виховання музичальності неможливе поза чуттєвим музичним сприйманням. Адже лише повноцінне сприймання закладає основу музичальності

дитини та тільки на цій основі необхідно її навчати для подальшого музичного розвитку.

Ритм розглядається Далькрозом як провідний чинник музичного виховання, а розвиток чуття ритму створює умови для формування інших компонентів музичальності дітей та художнього смаку. Розроблена система також сприяє активному удосконаленню музичального слуху, оволодінню дітьми творчою інструментальною та руховою імпровізацією. Ця система є синтезом формування музичних умінь, опанування основними знаннями про музику, реалізації завдань загального виховання. Вона спирається на розуміння біологічної потреби дітей у русі, активності та виховує інтелігентну, активну, фізично розвинуту особистість: і майбутніх музикантів-професіоналів, і аматорів.

На думку Е. Nivbrant Wedin [8], евритмія – це холистичний підхід, оскільки дозволяє залучати тіло, інтелектуальну та емоційну сфери дитини. Також це універсальна методика музичного навчання, оскільки адаптується до:

- занять з різними віковими категоріями – від дошкільнят до людей похилого віку;

- занять учнів з різним рівнем підготовки – від початкового до професійного;

- до різних музичних стилів – класика, фольклор, музика різних культур та епох, сучасна музика.

«Дивовижний феномен евритмії, – підкреслював Далькроз, – виняткова різноманітність індивідуальних рухів при однакових вправах на одну й ту ж музику. Інакше кажучи, в інтерпретації одних і тих самих музичних ритмів виявляються значні відмінності. Ці відмінності точно відповідають особистісним характеристикам різних людей, і це завжди можна спостерігати на заняттях» [3, с. 201].

У системі Жака-Далькроза чітко простежуються три частини:

- ритмічна гімнастика;
- сольфеджіо та виховання слуху;
- музично-пластичні імпровізації [2, с. 108].

Уведення елементів евритмії в музичні заняття надає дітям радість, сприяє активному відпочинку і водно-

час є важливим чинником розвитку в них здібностей та стійкого інтересу до музики, ефективно впливає на формування психомоторики, позитивних моральних якостей та естетики рухів. Засвоєння певних знань про музику за допомогою рухів, стимулює розумову діяльність дитини, сприяє інтенсифікації процесу її навчання й оволодіння основними музичними поняттями, які перестають бути абстрактними для них, оскільки пов'язуються з конкретним рухом, жестом і словом [4].

У ритміці Жака-Далькроза вихідним пунктом є музика, оскільки виразні рухи розкривають емоційну сторону музичного твору. Музичний твір розглядається як сценарій усієї рухової діяльності, мета якої – пластична інтерпретація змісту, форми музичного твору, відтворення стильових особливостей музики та засобів музичної виразності.

Сольфеджіо Жака-Далькроза присвячено осягненню музичної грамоти та розвитку внутрішнього музичного слуху до рівня абсолютного, уміння «чути» очима та «бачити» вухами. Музична грамота опановується також через рух, зокрема через активізацію експресії тілесних ритмів. Сутність даної ідеї полягає у вивченні за допомогою руху музичних понять, які раніше засвоювалися лише інтелектуально.

Імпровізація у різних її проявах (інструментальна, пластична) не тільки слугує основою для рухової та вокальної активності учнів у межах інших компонентів, а й є головним методом осягнення музики, опанування гри на музичному інструменті. Лише на основі засвоєння метроритмічних, мелодико-гармонічних та поліфонічних елементів музики можна розвивати навички вільного музикування, творчу фантазію. Далькроз сам був блискучим імпровізатором та вважав, що часте або постійне використання однієї і тієї ж відомої музики на заняттях формує в учнів рухові штампи, тому не може відповідати цілям музичного розвитку.

Головною метою евритмії є розвиток музичальності дитини. Дана мета реалізується в низці завдань, а саме:

- 1) розвитку уваги та концентрації;
- 2) набутті майстерності у виконанні різних рухів;

3) осягненні емоційного переживання музики;

4) розвитку навички комунікації з іншими, знаходження балансу між особистісними потребами та потребами інших [9, с. 115].

Розглянемо основні положення методики Далькроза, розуміння яких дозволяє використовувати елементи евритимії на будь-яких музичних уроках.

1. *Теорія слідує за практикою.* «Весь метод заснований на принципі, що теорія повинна слідувати за практикою, що дітей не слід навчати правил, поки вони не матимуть досвіду фактів, які їх спричинили» [7, с. 63]. Так, звук передує знаку, тобто дія (рух, спів) передує навчанню нотної грамоти. Дія має передувати теорії як для учнів-початківців, так і дорослих студентів.

2. *Слухання – основа музичного навчання.* «На мій погляд, музична освіта повинна повністю базуватися на слуханні або на сприйнятті музичних явищ; вухо поступово звикає розуміти співвідношення між нотами, клавішами й акордами та всім тілом; за допомогою спеціальних вправ започатковується розрізнення ритмічних, динамічних та агогічних нюансів музики» [7, с. 70].

3. *Час плюс простір плюс енергія.* Це не лише педагогічний принцип, а й прикметна ознака евритимії. Дана аксіома в підході Жака-Далькроза вирізняє його з усіх інших систем чи методів музичного виховання. Розуміння через експериментування з рухом та музикою того, що простір, час та енергія безпосередньо корелюють одне з одним у рівних або неоднакових пропорціях, є найважливішим внеском, який педагог зробив у музичну освіту та виконавство.

4. *Самовираження є найважливішою метою евритимії.* Необхідно дати можливість учням наприкінці уроку сказати не «я знаю», а «я пережив», і таким чином створити в учнів бажання виразити себе. На Далькроз-уроці немає хороших чи поганих результатів, оцінного судження, а є бажання виразити себе за допомогою музики і рухів [6, с. 20].

У методиці відсутні поняття «правильно та неправильно», замість них використовуються поняття «мій варіант – твій варіант». Евритмія наголошує на важливості розвитку креативності,

оволодінні навичками імпровізації та співпраці, тому навчання не є способом повторення за вчителем з правильним або неправильним результатом. Натомість учнів заохочують до самовираження як індивідуально, так і у співпраці з іншими учнями.

5. *Радість – єдність тіла, розуму й духу.* «Наші органи розвиваються шляхом використання; наші психічні сили розвиваються свідомим контролем над тілом. Коли ми звільняємося від фізичної скрутості та від елементарних форм психічної зайнятості, ми відчуваємо почуття радості. Ця радість є новим фактором у моральному прогресі – новий стимулятор волі» [7, с. 51]. Саме відчуття радості є найкращою мотивацією для дитини пізнавати світ музики.

Необхідно зазначити, що евритимія для вчителя – це перед усім спосіб мислення [8, с. 217]. Існує хибне враження, що евритимія – це лише набір вправ, і якщо вони використовуються, то автоматично впроваджується даний підхід. Проте, крім вправ, необхідно розуміти педагогічну стратегію та вміти варіювати вправи не лише у відповідності до потреб учня, а й до навчальної ситуації на уроці в цілому.

6. *Використання різних сенсорних систем.* Музика безпосередньо пов'язана з нашою здатністю чути, у той же час для ефективного навчання, на думку Жака-Далькроза, необхідно використовувати й інші сенсорні системи. Так, рухаючись під музику, використовують

кінестетичні відчуття, які є важливими для опанування навичками гри на музичному інструменті; при проплескуванні ритму використовують дотикові відчуття; коли дивитися на рухи інших людей під музику, музика візуалізується. Саме переживання музики через неслухові форми чуття дозволяє глибше зрозуміти природу музичного мистецтва. Наприклад, візуалізація довжини фрази або відчуття акценту тілом дозволяє виконувати музичний твір більш експресивно. Коли інформація сприймається через різні канали сприйняття, то більша кількість ділянок у головному мозку активується, що дозволяє отримати глибший досвід та розуміння.

7. *Перетворення абстрактного на конкретне.* Музика є абстрактним мистецтвом, а абстрактні речі важко досягнути, особливо дітям. Діти мають діяльний спосіб мислення, тому чим більше конкретних способів спілкування з музикою, тим простіше для них зрозуміти музику. Саме тому Далькроз прагнув до перетворення абстрактного на конкретне. Один із шляхів зробити музику більш конкретною – це виконувати її з додаванням елементарних музичних інструментів, рухів, об'єктів (м'яч, барабан, хусточка тощо) та образів [10, с. 11] (фото 1–4). Якщо час – це абстрактне поняття для дитини, то простір – конкретне, тому використовуючи зрозумілі та доступні для сприйняття дитини поняття, вона може оволодіти більш абстрактними поняттями. Як приклад, наведемо шляхи осягнення

Фото 1, 2. Використання елементарних музичних інструментів на уроці з дошкільниками

категорії «часу» в музиці за допомогою простору: «покажи тривалість фрази за допомогою крокування», «при звучанні нової фрази змінюй напрям руху», «покажи рух мелодії за допомогою хусточки» тощо. Отже, завжди можна показати за допомогою рухів або малювання те, що ми чуємо; за допомогою звуків, музики або рухів – те, що ми бачимо; та за допомогою рухів, звуків, музики або образів – те, що ми уявляємо.

8. *Навчання від відомого до невідомого.* Коли урок починається з відомих для учнів елементів, вони відчують упевненість у власних силах та радість від того, що вони успішні. Тому дуже важливо починати урок не з нового матеріалу, а з відомого дітям та, поступово додаючи нові елементи, переходити до нового матеріалу. Наприклад, працюючи над відчуттям фрази, можна почати з музичного матеріалу, який добре відомий дітям (вивчена пісня чи музичний твір) та додати аналіз фразування (новий матеріал); працюючи над різними ритмічними малюнками, слід починати із засвоєних раніше та поступово переходити до нових.

9. *Дотримання послідовності в процесі навчання* (схема 1). Ефективність музичного навчання дітей залежить від розвитку уваги, адже увага – це місток між сприйняттям та пам'яттю. Увага дитини має психофізіологічні обмеження, але через спеціальні ігри-вправи успішно розвивається та дозволяє більш ефективно навчати [12, с. 32].

Основним музичним інструментом на уроці є фортепіано, грою на фортепіано вчитель супроводжує різні вправи. Саме фортепіано має найбільші

Фото 3, 4. Використання різних предметів (хусточка, м'яч) на уроках із дошкільниками

педагогічні можливості щодо евритмії (варіювання фактури, гармонії, динаміки, артикуляції тощо). Іноді замість фортепіано використовують струнні або духові інструменти, однак вони обмежують учителя щодо гармонічних та поліфонічних засобів виразності. Учні на уроці використовують спеціальні «інструменти», а саме:

- ритм-перкусія: різні види барабанів, клавеси, трикутники, м'ячі (тенісні, гумові, різних розмірів та ваги);
- ритм-рух: батут (використання гравітації, розуміння та відчуття співвідношення різних темпів, прискорення, уповільнення), скакалка;
- висота: дзвіночки, ксилофони та металофони;
- динаміка: шарфи, стрічки, еластичні бинти.

Відмітимо, що евритмічні вправи ефективно працюють і на уроці музики, і на уроках з опанування грою на музичному інструменті [9; 10]. Вправи легко адаптуються під потреби учнів різного віку та рівня розвитку. Розглянемо **базові вправи з даної методики.**

Вправи на розвиток чуття ритму. В евритмії кожній музичній чверті відповідає один крок. Більш довга тривалість ділиться на чверті, тобто дитина робить по одному руху на кожному чверть, причому не рухаючись з місця. Таким чином, половинна нота зображується, як крок і один рух на місці, половинна з точкою – крок і два рухи на місці тощо. Можливе й інше пластичне втілення тривалостей: восьмі – ударами, четвертні – вертикальний помах рукою, половинна – рука ставиться на пояс. Ритмічний малюнок відтворюється дітьми за допомогою поплескування і крокування.

Розвиток чуття ритму починається з крокування четвертними під супровід фортепіано, у міру оволодіння рівномірною ходьбою можливо додавати ходьбу різними ритмічними малюнками (четвертна – четвертна – половинна, четвертна з крапкою та восьма), а також поступово додавати рухи руками (плескаємо в долоні восьмі ноти – крокуємо четвертними, дві четвертні крокуємо – чотири восьмі плескаємо в долоні).

Вправи з плесканням у долоні, особливо корисні в обмеженому просторі для занять з дітьми, а також у подальшому вони дозволяють дитині самостійно опановувати музичним матеріалом. За допомогою плескання в долоні можна відобразити: темп та динаміку; ритмічні тривалості; акценти та фразування; метричну пульсацію (плескання сильних та слабких долей у такті). Подальше комбінування плескання в долоні з крокуванням, притупуванням, клацанням пальцями містить безліч варіантів для «проживання» того або іншого ритмічного малюнка та дозво-

Схема 1. Послідовність процесу навчання в методиці Далькроза

ляє творчо підходити до процесу музичного навчання.

Розвитку ритмічного чуття сприяють також *вправи, пов'язані з раптовим перериванням руху*. Музичний ритм завжди складається з руху та пауз. Музична неритмічність, на думку Е. Жака-Далькроза [1, с. 24], зазвичай відбувається через те, що м'язова система поспішає або навпаки запізнюється здійснювати накази нервової системи, як наслідок – людина при зміні руху не вміє вчасно зупинитися або зупиняється передчасно. Для розвитку навички раптового або поступового припинення руху пропонуються наступні вправи:

- діти крокують і за сигналом зупиняються, за сигналом відновлюють рух;
- діти виконують основні рухи (ходьба, біг, стрибки) і за сигналом стрибають вперед, лягають на підлогу і встають;
- діти за сигналом раптово змінюють напрям руху.

Слідування. Для розвитку уваги до музики найпростішою грою-вправою є передавання через рухи музику: наприклад, крокувати відповідно до пульсації, співвідносячи кроки з такими параметрами музики, як голосно або тихо, наростання або зменшення динаміки, прискорення або уповільнення. Чим менша за віком дитина, тим простіше та конкретніше має бути завдання. Так, дошкільники спочатку крокують лише пульс, слідкуючи за прискоренням або уповільненням, поступово додаються динаміка та акценти.

Швидка реакція. Учні навчаються швидко реагувати на зміни в музиці або рухах. Дані ігри-вправи можуть бути дуже елементарними, коли діти, наприклад, крокують пульс, а потім за сигналом починають плескати пульс, а можуть бути і складними, коли змінюються не лише рухи, а й заданий ритм. Наприклад, плескаємо тріолі, за сигналом плескаємо квартолі; плескаємо восьмі, крокуємо чверті, за сигналом – плескаємо чверті, крокуємо восьмі).

Канон. У каноні завжди наявні хоча б дві партії, де перша є ініціатором, а кожна наступна наслідувачем. В евритмії використовують два типи канонів – перерваний канон та справжній. Перерваний канон – це канон-луна, коли педагог або учень виконує музичну

фразу, а решта в цей час має паузу та слухає, а потім повторює музичну фразу. Справжній канон не передбачає паузи та вимагає одночасного сприймання музики та її відтворення.

Покажи, що чуєш. Наприклад, крокуй ритм басу; крокуй пульс та зміною напрям на кожну нову фразу; покажи найвищу ноту у фразі; покажи лінію мелодії хусткою; крокуй лише тоді, коли грає флейта; зупинись на кожен тонічний тризвук; покажи акцент за допомогою м'яча.

Поступово від вправ на розвиток ритмічного чуття та координації відбувається перехід до передавання за допомогою рухів музичних образів класичних творів.

У плануванні музичних занять необхідно враховувати вікові особливості дітей у оволодінні основними руховими та музичними навичками. Як приклад, у таблиці 1 подано вікові особливості дошкільників, спираючись на них, учитель підбирає вправи та складає навчальний план.

У сучасній педагогічній практиці **урок за системою музичного виховання Жака-Далькроза**, як правило, включає такі *види діяльності*:

- ігрові пісні, фольклорні танці та пісні з рухами;
- евритмічні вправи та ігри;
- вправи на основі копіювання дій педагога – «роби, як я» та «луна»;
- ігри та вправи з використанням

різноманітних допоміжних матеріалів (м'ячі, стрічки, хусточки, парашут тощо);

- вправи на відображення різних параметрів почутої музики (ритм, пульс, мелодія, динаміку тощо) за допомогою жестів;

- спів та гра на музичних інструментах;

- диригування [5].

Серед переваг даної методики для учня відмітимо наступні:

- фізичні – усвідомлення власного тіла;
- психофізичні – інтеграція розуму та тіла;
- когнітивні – розвиток уваги та концентрації;
- соціальні – соціальна інтеграція та взаємодія з іншими;
- музичні – розвиток музичності та розуміння засобів музичної виразності;
- гедоністичні – радість та задоволення від навчання.

Висновок. Методика Е. Жака-Далькроза є надзвичайно ефективною для розвитку музичності дітей, що доведено науковими дослідженнями й багаторічною зарубіжною музично-педагогічною практикою. Однак слід зважати на те, що впровадження цієї методики в практику потребує від вчителя музики відповідної кваліфікації та навчання. Вважаємо, що методику Далькроза неможливо опанували лише на основі вивчення книжок або перегляду відео,

Таблиця 1. Вікові особливості дошкільників з оволодіння основними навичками та музичними поняттями

Вік	Навички та розуміння	Музичні поняття
3-4 роки	- початок руху та зупинка; - поєднання природних рухів дитини з музикою; - усвідомлення та використання різних частин тіла; - розвиток координації та контролю;	- початок і кінець; - звук і тиша; - швидко та повільно; - високо та низько; - голосно та тихо;
4-5 роки	- свободи; - швидкості; - контролю; - власних ідей у русі; - галоп; - підскоки;	- від голосно – до тихо; - від швидко – до повільно; - від високо – до низько; - акцент; - легато; - стаккато;
5-6 роки	- контроль повільних темпів; - вперед – назад; - спів (усвідомлений рівень); - спів з рухами	- знайомство з записом ритму; - такт; - anacrusis (підготовка)

необхідно практикувати евритмію під керівництвом сертифікованого «майстра» декілька років. Вправи з даної методики необхідно відчувати та пережити самому, адже лише на перший погляд деякі вправи видаються легкими, хоча такими не є, а деякі виявляються занадто складними. Крім того, вчитель має вільно володіти грою на фортепіано та вміти імпровізувати, адже саме фортепіано має найбільші педагогічні можливості щодо евритмії (варіювання фактури, гармонії, динаміки, артикуляції тощо).

У той же час, потенціал методики Далькроза в ефективному розвитку музичних здібностей учнів величезний. Тому розуміння основних її принципів і опанування ними на практиці вчителем дозволяє збагачувати будь-який урок з навчання гри на музичному інструменті або урок музичного мистецтва в школі корисними та ефективними вправами з метою музичного розвитку вихованців, що було запропоновано у статті.

Перспективою подальших досліджень є впровадження методики Жака-Далькроза в процес навчання гри на музичних інструментах та в роботі з дітьми з особливими потребами.

СПИСОК ДЕЖЕРЕЛ:

1. Жак-Далькроз Э. Ритм. Москва : Издательский дом «Классика-XXI», 2008. 248 с.
2. Завалко К. В. Педагогічна інновація в теорії та практиці музичної освіти : монографія. Черкаси : Друкарня «Черкаський ЦНП», 2015. 520 с.
3. Куш В., Фролкин В. Предмет «Ритмика» в музыкальном воспитании (к истории и теории). *Художественное воспитание подрастающего поколения: проблемы и перспективы*. Новосибирск, 1998.
4. Bachmann Marie-Laure. *Dalcroze Today: An education through and into music*. Oxford: Clarendon press, 1991. 392 p.
5. Findlay E. *Rhythm and Movement: Applications of Dalcroze Eurhythmics*. Alfred Music, 1995. 96 p.
6. Hoge Mead V. *Dalcroze Eurhythmics in Today's Music Classroom*. SCHOTT – EAMC, 1996. 232 p.
7. Jaques Dalcroze E. *Rhythm, Music and Education*. Bibliolife, 2013. 322 p.
8. Nivbrant Wedin E. *Playing music with the whole body – eurhythmics and motor development*. Gehrmans Musikförlag, 2015. 312 p.
9. Schnebly-Black J., Moore Stephen F. *Rhythm: One on One*. Alfred Publishing, 2004. 148 p.
10. Schnebly-Black J., Moore Stephen F. *The Rhythm inside: connecting body, mind and spirit through music*. Alfred Publishing, 2003. 147 p.
11. Timothy Caldwell J. *Expressive singing: Dalcroze Eurhythmics for Voice*. Prentice Hall, 1995. 177 p.
12. Vanderspar E. *Teaching Rhythmics: Principles*

and Guidelines for Teachers of Dalcroze Eurhythmics. Dalcroze Society UK, 2005. 47 p.

13. Weber M. *Rhythmics, solfège... a path towards music*. Geneva: Jaques Dalcroze Istitute, 2019. 261 p.
14. Zavalko K. *Improvisational as an effective method of initial violin tuition*. Proceedings: 3rd International Conference of Dalcroze Studies (ICDS3), 30.07–03.08.2017, Quebec, Canada. P. 75.
15. Zavalko K. *Utilizing the Dalcroze method to improve teaching children to play violin*. Proceedings: The First International Conference of Dalcroze Studies, 24–26 July 2013, Coventry, United Kingdom. P. 56.

References:

1. Zhak-Dalkroz, E. (2008). *Ritm [Rhythm]*. Moscow: Klassika-XXI.
2. Zavalko, K.V. (2013). *Pedahohichna innovatyka v teorii ta praktitsi muzichnoi osvity [Pedagogical innovation in theory and practice of music education]*. Cherkasy: Drukarnia «Cherkaskyi TsNP».
3. Kushch, V., & Frolikin, V. (1998). *Predmet «Ritmika» v muzykalnom vospitanii (k istorii i teorii) [The subject of «Rhythmics» in musical education (history and theory)]*. In *Hudozhestvennoe vospitanie podrastaiushchego pokoleniia: problemy i perspektivy*. Novosibirsk.
4. Bachmann Marie-Laure (1991). *Dalcroze Today: An education through and into music*. Oxford: Clarendon press.
5. Findlay, E. (1995). *Rhythm and movement: Applications of Dalcroze eurhythmics*. Alfred Music.
6. Hoge Mead V. (1996). *Dalcroze eurhythmics in today's music classroom*. SCHOTT–EAMC.
7. Jaques Dalcroze E. (2013). *Rhythm, music and education*. Bibliolife.
8. Nivbrant Wedin, E. (2015). *Playing music with the whole body – eurhythmics and motor development*. Gehrmans Musikförlag.
9. Schnebly-Black J., Moore S. F. (2004). *Rhythm: One on one*. Alfred Publishing.
10. Schnebly-Black J., & Moore S. F. (2003). *The Rhythm inside: connecting body, mind and spirit through music*. Alfred Publishing.
11. Caldwell, T. J. (1995). *Expressive singing: Dalcroze eurhythmics for voice*. Prentice Hall
12. Vanderspar, E. (2005). *Teaching rhythmics: Principles and guidelines for teachers of Dalcroze eurhythmics*. Dalcroze Society, UK.
13. Weber, M. (2019). *Rhythmics, solfège... a path towards music*. Geneva: Jaques Dalcroze Istitute.
14. Zavalko, K. (2017). *Improvisational as an effective method of initial violin tuition*. Proceedings: 3rd International Conference of Dalcroze Studies (ICDS3), July 30 – August 3. Quebec, Canada.
15. Zavalko, K. (2013). *Utilizing the Dalcroze method to improve teaching children to play violin*. Proceedings: The First International Conference of Dalcroze Studies, July 24–26. Coventry, United Kingdom.

Завалко Е. В., доктор педагогических наук, профессор НПУ им. М. П. Драгоманова, Киев, Украина, katrinzviolin@gmail.

Внедрение методики Далькроза в обучение детей музыки

Рассматриваются основные положения методики музыкального воспитания и обучения Э. Жака-Далькроза – эвритмией – и анализируется опыт ее внедрения автором статьи в Украине. Подробно раскрываются задания, которые решает данная методика, ее принципы и основные положения.

Рассматриваются возрастные особенности дошкольников в овладении основными навыками и музыкальными понятиями в методике Далькроза. Понимание основных принципов методики позволяет любой урок обучения игре на инструменте или урок музыки в школе дополнить упражнениями, которые эффективно развивают музыкальные способности учеников.

Ключевые слова: эвритмия, Э. Жак-Далькроз, развитие чувства ритма, музыкальные способности, дошкольники.

K. V. Zavalko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, Ukraine, katrinzviolin@gmail.

Implementation of the Dalcroze method in children music teaching

In the article the method of musical education of E. Jacques-Dalcroze is analyzed and the ways of its implementation in the national music education are considered. Emil Jacques-Dalcroze created his own music education system, which is to teach children music and musicianship through the development of musical perception and rhythm. Rhythm is seen as a leading factor in musical education, and the development of rhythm sensation creates the conditions for the formation of other components of children's musicality and their artistic taste. The developed system also promotes active improvement of musical hearing, mastering children with creative instrumental and motor improvisation.

It is also a universal method of teaching music, as it adapts to lessons of different ages, with different levels of preparation, and to different musical cultures and eras.

There are three parts of the system: rhythmic gymnastics; solfeggio and hearing education; musical-plastic improvisations. The basic principles of eurhythmics include: theory following practice; listening is the basis of music training; self-expression is the most important purpose of eurhythmics; joy is the unity of body, mind and spirit and so on. The Dalcroze teaching process takes place in a certain sequence, first attracting the student's attention, then concentrating attention, memorizing material, completing tasks, varying tasks and automating musical skills.

Initial lessons with children on the Dalcroze musical education system are of the nature of the game, as the game is at the same time a manifestation of children's natural need for activity, and on the other - an expression of children's joy. During the lessons, the children get acquainted with the rhythmic, dynamic, sound-level features of the musical piece, combining auditory ideas with movement, and then gradually transit to mastering the musical literacy.

Thus, it is difficult to implement the Dalcroze method in the practice of a music teacher, since eurhythmics lessons require appropriate qualification and training. At the same time, understanding the basic principles of the Dalcroze technique allows one to enrich any lesson in playing a musical instrument or a lesson in musical art at school by exercises that allow you to effectively develop the musical abilities of students.

Key words: eurhythmics, E. Jacques-Dalcroze, development of a sense of rhythm, musical abilities, preschoolers.

Стаття надійшла до редакції 13.11.2019 р.